

Hız. Peygamber'e ait en büyük mucizenin Kur'an-ı Kerim olduğuna ve Kur'an'ın taşıdığı çeşitli i'câz yönleriyle diğer mucizelerden daha kuvvetli bir delil teşkil ettiğine işaret edilir. Haberin kısımları, haber-i vâhidin delil oluşu, hadislerin neveleri ve hadis usulüne dair çeşitli konular hakkında verilen kısa bilgilerle giriş kısmı tamamlanır. Birinci bölümde Hz. Peygamber'in soyu, isimleri, doğumu, çocukluk dönemi ve bu sırada meydana gelen hârikulâde olaylarla ilgili rivayetler nakledilir. İkinci bölüm, Hz. Peygamber'in bedenî ve ahlâkî özellikleriyle (sûret ve sîreti) geçmiş ilâhî kitaplardaki vasıflarına ilişkin bilgileri ihtiva eder. Üçüncü bölüm Hz. Peygamber'in doğumundan nübüvvetle görevlendirilmesine kadar geçen hayatı boyunca zuhur eden nübüvvet âlâmetlerine ayrılmıştır. Dördüncü bölümde Hz. Muhammed'in nübüvvetle görevlendirilmesi, vahyin başlaması, Müslümanlığı ilk kabul edenler, müşriklerin müslümanlara yaptığı eziyetler, Habeşistan'a hicret, mi'rac olayı, Akabe biatları, Mescid-i Nebevî'nin inşası, kiblenin Kâbe yönüne çevrilmesi ve bu hadiselerde ortaya çıkan mucizeler nakledilir. Beşinci bölüm Hz. Peygamber'in gazve ve seriyelerde müşahede edilen mucizelerini, altıncı bölüm ilk beş bölümde belirtilenlerin dışında kalan birçok mucizesini kapsar. Yedinci bölümde Hz. Peygamber'in yaptığı duaların kabul edilmesi, sekizinci bölümde bazı yahudi âlimlerinin, Hz. Peygamber'e sordukları sorulara aldıkları tatmin edici cevaplardan sonra müslüman olmaları, dokuzuncu bölümde Hz. Peygamber'in gayba dair verdiği haberlerin gerçekleşmesi ve bunların nübüvvetine delil oluşu üzerinde durulur. Onuncu bölümde Hz. Muhammed'in peygamber olacağına dair rüyalar, vahyin gelişinin Hz. Peygamber üzerinde müşahede edilen etkileri ve bunların nübüvvetine delil oluşu anlatılır. On birinci bölümde Hz. Peygamber'in hastalanması ve vefatı sırasında meydana gelen hârikulâde olaylar nakledilir.

Beyhaki'nin *Delâ' ilü'n-nübüvve*'si, muhteva ve plan bakımından büyük çapta Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin aynı adı taşıyan eserine benzer. Kitapta hadisler tahrir edilerek daha çok sahih hadislerle yer verilmiş, nübüvvetin delili mahiyetindeki hârikulâde olayları ihtiva eden rivayetlerin zayıf veya mevzû olanlarına işaret edilmiş, ayrıca günümüze kadar ulaşmayan bazı kaynaklarda mevcut bil-

giler nakledilmiştir. Kaynakları arasında *Kütüb-i Sitte*'den başka Hâkim'in *el-Müstedrek*'i, Vâkîfî'nin *Meğâzî*'si, *Sîretü İbn İshâk* ve İbn Mende'nin *Delâ' ilü'n-nübüvve*'si yer alır. Kelâmî konularda Ebû Süleyman el-Hattâbî, Ebû Abdullah el-Halîmî ve Ebû Mansûr el-Eyyûbî'den de nakiller yapılmıştır. Eserde bazı rivayetlerin tekrarlandığı görülür. Veciz bir kitap olan Kur'an-ı Kerim'den istifade edilerek ciltler dolusu eserlerin meydana getirilişini önemli bir i'câz noktası olarak kaydeden *Delâ' ilü'n-nübüvve*, âlimlerin takdir ederek başvurduğu önemli bir kaynak olmuştur. Özellikle İbn Kesîr'in *el-Bidâye*'si ile Süyûtî'nin *el-Haşâ' işü'l-kübrâ*'sında ondan bolca nakiller yapılması bu hususu teyit edici mahiyettedir.

İbnü'l-Mülâkkın'ın *Gâyetü's-sûl fi haşâ' işü'r-Resûl*, İbn Dihye el-Belensî'nin *Buğyetü's-sâ' il 'ammâ havâhü Kitâbü'd-Delâ' il* adıyla ihtisar ettiği ve Muhammed b. Abdurrahman es-Sehâvî'nin hakkında *el-Kavlü'l-murtekâ fi hatmi Delâ' ilü'n-nübüvve* adlı bir çalışma yaptığı *Delâ' ilü'n-nübüvve*, önce Abdurrahman Muhammed Osman'ın tahkikiyle iki cilt halinde (Kahire 1389/1969), daha sonra Abdülmü'tî Kal'acî'nin tahkikiyle yedi cilt olarak (Beyrut 1405/1985) yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Beyhaki, *Delâ' ilü'n-nübüvve* (nşr. Abdülmü'tî Kal'acî), Beyrut 1405/1985; İbn Asâkir, *Tebytnü kezîbî'l-müfterî*, s. 233-236; *Keşfü'z-zunûn*, I, 760; *İzâhu'l-meknûn*, II, 253, 691; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 619; Yûsuf en-Nebhânî, *Hüccetullah 'ale'l-'âlemîn*, Beyrut 1317, s. 4; Ramazan Şeşen v.dğr., *Fihrisü mah-tûâtı Mektebeti Köprülü*, İstanbul 1406/1986, I, 153-155.

YUSUF ŞEVKİ YAVUZ

DELÂL

(الدلال)

Ebû Zeyd Nâkîd ed-Delâl
(ö. 145/762)

**Emevîler devrinde yaşayan
Medineli ünlü mûsikîşinas.**

70 (690) yılında Medine'de doğdu. Aîşe bint Saîd b. Âs'ın âzatlısıdır. Benî Zeyd'in âzatlısı olduğu da rivayet edilmiştir. "Delâl" (işve, naz, cîlve) adı kendisine inceliği ve zarafeti sebebiyle verilmiş olmalıdır. Mûsikîdeki hocası meşhur hânende ve bestekâr Tuveys'tir (ö. 92/710-11). Hişâm b. Meriye'nin nakline göre Delâl,

Emevîler devrinin ünlü şairi Cerîr b. Atıyye'den öğrendiği iki makamı güzel ve müessir bir şekilde icra ederdi. İbn Süreyc Ubeydullah ve Nevmetü'd-Duhâ gibi zamanın meşhur mûsikîşinaslarıyla aynı devirde yaşadı ve kısa zamanda ünlü hânendeler arasına girdi. Daha çok def eşliğinde dinleyicileri âdeta büyüleyen tarzda eserler okumasıyla tanınmıştır. Bazı kaynaklar, kadınlarla beraber oturup sohbet etmekten ve onlarla yakınlık kurmaktan hoşlanan Delâl'in, daha sonra onların hallerini erkeklere anlattığı için Halife Süleyman b. Abdülmelik'in emriyle Medine Valisi Amr b. Hazm el-Ensârî tarafından hadım edildiğini rivayet eder. Diğer bazı kaynaklar ise Abdülmelik'in onu himaye ettiğinden ve sarayında bir müddet ağırladıktan sonra ikramlarla geri gönderdiğinden bahsederek. İçki içmediği halde bir mecliste içtiği bal şerbetine gizlice içki karıştırılması sonucunda hoş gitmeyecek hareketler yapması üzerine bir daha şarkı söylememeye ve içki meclisinde bulunmama yemin ettiği nakledilir. Hayatının bundan sonraki dönemini Medine eşrafı ile sohbet ederek geçirdi ve orada vefat etti.

Güzel sesi, renkli kişiliği ve nüktedanlığı ile tanınan Delâl'in hânendeliği yanında bestekârlığı üzerinde de önemle durulmaktadır. Daha çok çağdaşı olan şairlerin şairlerini bestelemiştir. Nâbîga ez-Zübyânî, Ma'bed b. Vehb, Mugîre b. Amr, Osman, Mecnûn, Cemîl, İbn Muhriz, İbn Kays er-Rukayyât, Ömer b. Ebû Rebîa adlı şairlerin şiirlerine yaptığı besteler bunlardan bazılarıdır. İsfahânî, *el-Eğânî* adlı eserinde onun bestelediği otuz eserin güftesini kaydetmektedir. Üstat Tuveys ile talebeleri İbn Süreyc ve Delâl yaptıkları yeniliklerle devrin mûsikisine büyük itibar kazandırmış, İslâm mûsikî tarihinde üç seçkin şahsiyet olarak yerlerini almışlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Tâcü'l-'ârûs, VII, 324-325; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğânî* (nşr. Abdülemîr Ali Mühennâ), Beyrut 1986, IV, 266-295; İbn Manzûr, *Muhtârü'l-Eğânî*, Beyrut 1964, XI, 192-210; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, IV, 298-302; H. G. Farmer, *A History of Arabian Music*, London 1929, s. 57-58; Samha Amin al-Kholy, *The Function of Music in Islamic Culture in the Period up to 1100 A. D.*, Cairo 1984, s. 146; Ali el-Useyfî el-Âmilî, *el-Ginâ' fi'l-İslâm*, Beyrut 1404/1984, s. 91-95; Abdülemîr Ali Mühennâ, *Ahbârü'l-muğannîn ve'l-muğanniyât*, Beyrut 1990, s. 110-113; E. Neubauer, "al-Dalâl", *EP² Suppl.* (İng.), s. 183.

FUAT GÜNEL